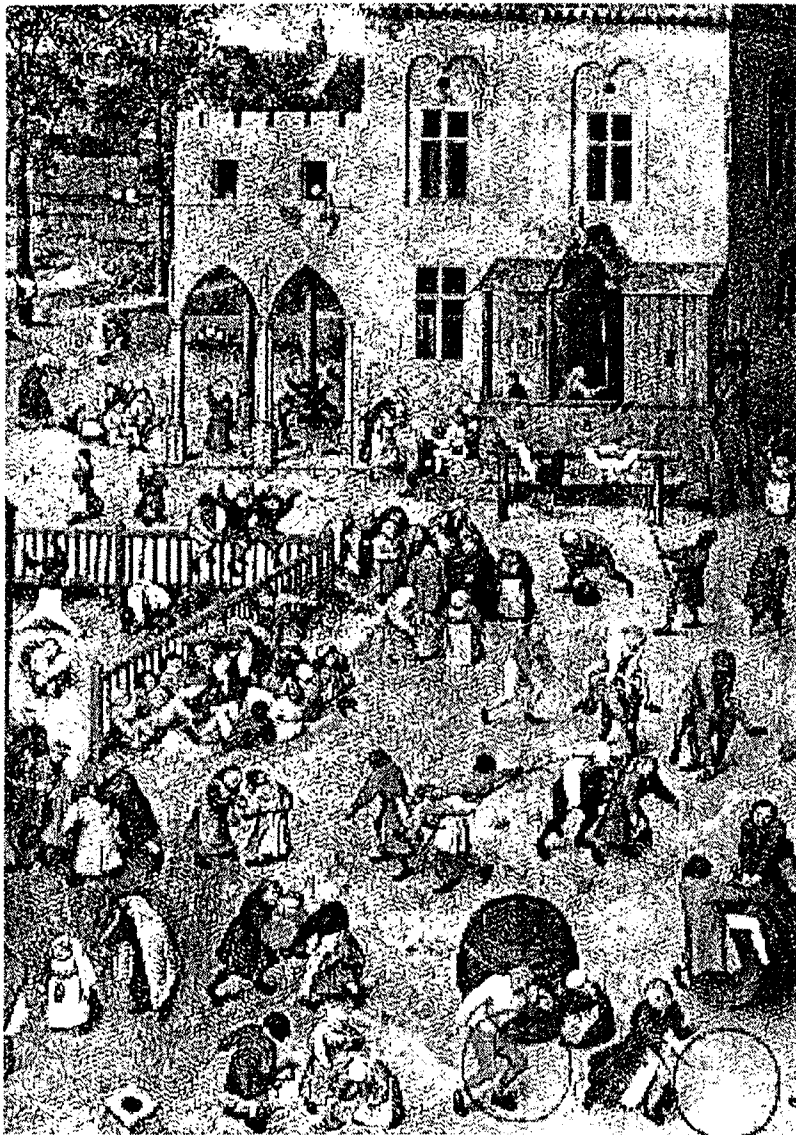

Karl

Siv Björklund, Martina Buss, Marita Heikkinen
Christer Laurén, Harriet Vesimäki

SPRÅKBADSELEVERS MÖTE MED NÄRMILJÖN

Arbetsätt och undervisningsmetoder i språkbad
Kompendium 3

Vasa universitet. Fortbildningscentralen. 1996

FÖRORD

Detta kompendium ingår i en serie kompendier om arbetssätt och undervisningsmetoder som visat sig vara ändamålsenliga och fungera väl i språkbad. Dessa metoder är också enligt den utvärderande forskningen effektiva i språkbad.

Delvis är det stoff som kompendierna innehåller bekant för en modernt utbildad lärare. Verkligheten i klassrummen motsvarar ändå ingenstans i världen den idealbild vi helst ville ha av skolarbetet. Därför finns det alltid behov av handledning för den konkreta verksamheten i klasser och grupper.

Kompendierna är avsedda att fungera som didaktiskt stöd- och idématerial för dem som arbetar med tidigt fullständigt språkbad. Det är självklart att i synnerhet alla svensklärare vid finska skolor men därtill vilka språklärare som helst kan dra praktisk nytta av våra kompendier.

Kompendiet utarbetades hösten 1995 av en arbetsgrupp bestående av Siv Björklund, Martina Buss, Marita Heikkinen, Christer Laurén och Harriet Vesimäki. Den sista redigeringen utfördes av Siv Björklund, Martina Buss och Christer Laurén.

Materialet grundar sig främst på de deltagande lärarnas och deras kollegers praktiska erfarenheter i språkbadsdaghem och skola.

Vi är tacksamma för tips och idéer från våra läsare, liksom för förslag till inriktning för ytterligare kompendier. Vårt mål är att tillhandahålla idébanker som snabbt kan uppdateras. Därför är också det tekniska utförandet förenklat.

Kontakta oss genom Vasa universitet, Fortbildningscentralen, PB 297, 65101 Vasa.

Siv Björklund, Martina Buss, Marita Heikkinen
Christer Laurén, Harriet Vesimäki

INNEHÅLL

FÖRORD	1
VARFÖR NATURLIGT SPRÅK OCH ÄKTA SAMTAL ?	3
VILKA KÄLLOR KAN ANVÄNDAS ?	5
1. Svenska och svensk kultur – allmänt	5
2. Svensk närmiljö	7
3. Finlandssvenskt, rikssvenskt och nordiskt	7
HUR ANVÄNDS NÄRMILJÖN OCH BESÖK ?	9
Gäster och material utifrån	9
Kultur för barn	10
Bibliotek, museer och församlingar	11
Kulturen i daghemmet och skolan	12
Rim och ramsor	13
Författare och andra konstnärer	15
Förberedelser för besök	15
Fester	16
Utvärdering	18
Fritidsverksamhet	19
Kontakter mellan språkbadsgrupper	20
Kontakter med svenska grupper	21
DET ENKLA ÄR EFFEKTIVT !	22
TIPS OM LITTERATUR (ett litet urval)	22

VARFÖR NATURLIGT SPRÅK OCH ÄKTA SAMTAL ?

Tillgång till naturligt språkbruk och äkta samtal är viktigt för var och en som lär sig ett språk, eftersom den avgörande faktorn, dvs. MOTIVATIONEN, på det sättet förstärks; dessutom blir KVALITETEN på det språkbruk som eleven lär sig bättre.

Språk är kommunikation. Det betyder att språk är lika med användning av språk. Språk är inte det som finns i grammatikor och ordböcker, utan språk lär man sig bara genom att använda det.

När jag använder ett språk, behöver jag också ord som inte finns i ordböckerna och konstruktioner som inte beskrivs i grammatikorna. Alla grammatikor, ordböcker och läroböcker är bristfälliga och otillräckliga. Språk i kommunikation kan aldrig beskrivas fullständigt.

När jag använder ett språk lär jag mig betona, låta övertygande, ändra stil, använda ett ledigt språk som den som bara läser om språket aldrig kan komma i kontakt med. Jag möter jämnåriga som lär mig ett språk som jag kan känna mig hemma i och som jag behöver för mina intressen.

Ju mera äkta språkanvändning jag kan vara med om, desto viktigare är det för mig att använda språket och desto bättre lär jag mig använda det. Därefter hittar jag t.o.m. på egen hand fram till ordböcker, grammatikor och annat som ger mig det vetande jag behöver komplettera med för att använda språket mera effektivt.

Att använda texter och situationer som inte är gjorda för skolans språkundervisning innebär vanligen att eleverna lär sig något nytt, upplever något ur levande livet, diskuterar med någon som har språket som sitt förstaspråk och som åtminstone delvis lever i en annan kultur. Man lär sig inte ett annat språk om man inte också tillägnar sig den kultur som hör till.

Utbytet av äkta material, situationer och människor blir alltid rikare för eleven. Motivationen blir en annan om språket jag använder har ett verkligt innehåll som delvis är nytt för mig, om språket fungerar som ett medel för ett spännande samtal eller förmedlar ett innehåll som jag tycker om i en intressant film eller bok.

Att möta någon som talar ett annat språk är svårt. Det är svårt om vi inte har blivit bekanta med språklig variation och använt språket i verkliga möten.

Vi vet att korrigerings är mycket ineffektivare än att ge en mängd goda möjligheter att möta språket – passivt och aktivt. Får vi i gång elevens intresse och därmed elevens egna motivation, kommer eleven att lära sig snabbt. Det är innehållet och samtalet som är det spännande i umgänget. Därför skall all den tid som lärare och elever är tillsammans präglas av kommunikation.

Svenskan är nära överallt i Finland. Det finns en mängd material som skrivs och trycks på svenska och det är kulturellt lätt att förstå för den som har finska som modersmål. Inget annat språk finns heller så nära att det bara är att promenera, att ta buss eller tåg några timmar för att komma till orter där man kan möta svenskspråkiga.

I verklig kontakt med en annan kultur kommer eleverna först när de träffar jämnåriga som hör till den andra kulturen. Även om vi kulturellt är nära varandra i Finland, brukar det bli en upplevelse för en finskspråkig att närmare lära känna en finlandssvensk. Inom landet kan vi lätt träffas och bli bekanta.

Den finlandssvensk som en finsk språkbadslev träffar upplevs som annorlunda på grund av sitt språk, på grund av visorna han sjunger som inte alltid är bekanta från tidigare, på grund av böckerna han läser och på grund av en del av årets fester osv. Mötet med den finlandssvenska miljön och kulturen är också en överraskning genom att språkbadsleven lär känna någon som är både annorlunda och lika på en gång.

Att använda situationer, möten med svenskspråkiga i Finland och svenskt material, som inte är skrivet för skolan, är den effektivaste fostran till internationellt umgänge vi kan hitta på i Finland. Det är det första steget. Först i ofta återkommande möten med dem som är annorlunda får man träning i att umgås med folk som talar andra språk, och det är först då som eleverna får känna på att på riktigt använda den svenska de kan. Grunden för våra internationella kontakter finns ju alltid hemma i Finland och i Norden. Och Europa är flerspråkigt.

De språkbadslever, som aldrig har använt sin svenska utanför skolan eller med andra än sina lärare och klasskamrater, har heller aldrig fått uppleva att deras svenska fungerar. Deras svenska blir lätt ett klassrumsspråk som de märker inte är användbart utanför skolväggarna. Därför är det oerhört viktigt att eleverna från och med daghemmet och under hela skoltiden har regelbundna och ofta återkommande kontakter med finlandssvenska jämnåriga och vuxna, och givetvis också med tvåspråkiga som de talar svenska med. De behöver kontakterna för att utveckla sitt språkbruk och de behöver dem för att få uppleva att de både vågar och kan tala svenska.

En framgångsrik start med ett språk i närheten är också den effektivaste hjälpen för studier i övriga språk. Märker man att det är roligt att använda ett annat språk och att man kan klara det, så har man kommit över det svåraste hindret.

Alla lär sig cykla om de får använda en cykel. Mycket få kan lära sig cykla genom att läsa cykelreparatörens handbok.

VILKA KÄLLOR KAN ANVÄNDAS ?

Här strukturerar vi på allmänt plan de källor som kan användas och i nästa kapitel kommer utnyttjandet av källor att konkretiseras.

Språkbadsläraren är inte bara en språklärare utan också en kulturförmedlare. Via läraren får språkbads eleverna lära sig svenska samtidigt som de lär känna den svenska kulturen. Fastän den kulturförmedlande uppgiften är viktig för läraren är det inte tillräckligt om läraren blir den enda representanten för svenskan och den svenska kulturen för sina språkbads elever.

Det stimulerar och motiverar både lärare och elev att få uppleva meningsfullheten i att använda svenska med andra svenskspråkiga personer. Dessutom finns det många möjligheter att utnyttja svenskan i det finländska samhället utanför daghem och skola.

Svenskan syns på olika sätt ute i samhället utanför daghemmet och skolan, beroende på i vilken del av Finland man befinner sig. Det finns ändå alltid rikligt med källor för svenska och svensk kultur att välja mellan. Kontakten med svenska och svensk kultur kan vara personlig och direkt (t.ex. besök), men också indirekt (t.ex. böcker, datorkontakt). Man kan också kombinera direkta och indirekta kontakter med varandra så att eleverna upplever svenskan och svensk kultur mångsidigt.

Som språkbadslärare kan du systematiskt bygga upp ett nätverk för svenska och svensk kultur som du kan använda i ditt arbete. Börja med att kartlägga vilka källor som finns i närmiljön. Ta gärna föräldrar eller t. ex. lokala Pohjola-Norden-föreningar till hjälp. Du kan t.ex. ha nytta av en lista över det som var och en förälder kan hjälpa dig med. De har alla sina fackområden, arbetsplatser och specialintressen. Det finns ofta flera personer i närmiljön än du tror som kan peka på olika användbara källor. Välj sedan mellan de olika nivåer av svenska och svensk kultur som erbjuds. Här ger vi bara exempel på olika möjligheter som språkbadslärare redan använder.

1. Svenska och svensk kultur – allmänt

Språkbadsläraren kan själv förmedla allmän kunskap om svenska och svensk kultur. Det kan ändå vara ändamålsenligt för både läraren och eleverna att krydda undervisningen med t.ex. besök i klassen eller elevbesök ut i samhället. För allmän kunskap om svenska och svensk kultur kan användas bl.a.:

A. Högtider. Vid olika högtider kan man ta vara på de särdrag som hör samman med svensk kultur. Det gäller t.ex. svenska traditioner och seder vid de stora högtiderna som jul (lillajul, Lucia), påsk (påskkäringar, påskhälsningar) och midsommar (midsommarstång). Dessutom firas under året flera dagar som på olika sätt anknyter till svenskan, svensk historia och svensk kultur (t.ex. Svenska dagen, Runebergsdagen).

B. Tvåspråkiga eller svenskspråkiga officiella institutioner och ämbetsverk. Här kan det dels vara fråga om olika institutioner av typ teatrar, dansteatrar, biografer, som i sina program erbjuder

föreställningar på svenska, dels statliga, kommunala och kyrkliga ämbetsverk (bibliotek, polis, brandverk, post, kyrka m.fl.), som oftast erbjuder någon form av tvåspråkig service. För att utnyttja den service som tvåspråkiga eller svenskspråkiga institutioner kan erbjuda, krävs det oftast att språkbadsklassen kommer på besök till institutionen eller ämbetsverket. Ibland kan också tjänstemän och skådespelare komma ut på besök i klasserna och skolan. Man kan också på tvåspråkiga orter kontakta kultursekreteraren och be om allt material som sänds till svenskspråkiga skolor.

C. Svenskspråkiga massmedier. Olika typer av massmedier på svenska finns tillgängliga överallt i Finland. Utöver de rikssvenska kanalerna i TV finns det finlandssvenskt programutbud i de finskspråkiga kanalerna. Också radion har dagligen sändningar på svenska. Det finns olika former av litteratur som kan utnyttjas i skolan: serietidningar, dagstidningar, veckotidningar, barn-, ungdoms-, fack- och skönlitterära böcker. Om inte ortens bibliotek har böcker och tidningar på svenska kan man alltid organisera insamlingar eller göra utbytesavtal med andra språkbadsklasser/svenskspråkiga skolor och man kan fjärtlåna material.

D. Kontakt med jämnåriga svensktalande. En viktig form av interkulturellt utbyte är att låta språkbads eleverna komma i kontakt med jämnåriga svensktalande. Om möjligheter finns på orten kan språkbads eleverna få svenskspråkiga vänsklasser. En annan möjlighet är att skaffa en vänsklass på en annan ort i Finland eller i Sverige. Då kommer de personliga kontakterna inte att vara så vanliga, medan den indirekta kontakten förstärks genom brevväxling och datorkontakt.

Att knyta kontakter med jämnåriga svensktalande är viktigt för att språkbads elever redan från början skall få regelbundna och givande möjligheter att tala svenska med någon annan än språkbadsläraren. En regelbunden kontakt med en vänsklass underlättar också språkbads elevernas fortsatta språkutveckling i språkbad, när eleverna senare gärna identifierar sig med ungdomskulturens språk. Eleverna måste absolut få tillfällen till kontakt med jämnåriga svenskspråkiga på sin hemort eller nära hemorten.

E. Evenemang på svenska. Ärligen finns det olika evenemang på svenska som engagerar stora delar av Svenskfinland. Även om språkbadsklassen är en svensk klass i det finska daghemmet eller den finska skolan, kan kontakterna med de svenskspråkiga daghemmen och skolorna leda till att man deltar i evenemang för barn och skolelever på svenska. Ett exempel på ett årligt evenemang som engagerar hela Svenskfinland är Stafettkarnevalen, medan andra exempel är läger (både sommar- och veckoslutsläger) som organiseras för olika ändamål av olika organisationer för svenskspråkiga elever.

Svenska aktiviteter kan även vara utflykter till svenska platser eller studieresor (t.ex. lägerskola) till en svensk ort, där eleverna inte enbart tar del av ortens svenskspråkiga utbud utan också själva aktivt använder svenska för att kommunicera med olika personer och söka information om orten. Också inom daghem och skola kan aktiviteter ordnas genom att t.ex. olika språkbadsklasser samarbetar.

2. Svensk närmiljö

De allmänna kunskaper om svenska och den svenska kulturen, som förmedlas genom högtider, tvåspråkiga och svenskspråkiga officiella institutioner och ämbetsverk, svenskspråkiga massmedier, kontakt med jämnåriga svensktalande och evenemang på svenska, bör man naturligtvis använda också när svenskan finns i språkbadsklassens omedelbara närmiljö. Kontakterna kan bli både intensiva och regelbundna, vilket bäst gagnar språkbadseleverna.

Eleverna kan under en liten del av dagen lämna daghems- eller skolbyggnaden för arbetsplats-, institutions-, ämbetsverks- eller temabesök. Lärarna har alla möjligheter att få tag på fack- och yrkesmän som på svenska kan berätta om sitt område. Dessutom kan en fackman eller yrkesman besöka daghemmet och skolan utan att det medför alltför stora avbrott i deras dagliga arbete. I samband med ett tema kan vidare yrkes- eller fackmannen hjälpa läraren eller t.o.m sköta om undervisningen för en tid. Finlandssvenska författare har t.ex. erbjudit sig att komma och följa med och diskutera elevers skrivningar intensivt under ett par dagar.

En svensk vänklass på samma ort som språkbadsklassen ger rikligt med personliga kontakter om eleverna träffas regelbundet och med meningsfulla uppgifter. Utbytet bör inte vara enbart ensidigt (d.v.s. eleverna träffas inte bara för att språkbadseleverna skall få tala svenska) utan båda elevgrupperna bör ha nöje och nytta av att träffas. Vidare kan språkbadseleverna lära känna den lokala svenska bygdekulturen genom att t.ex. besöka bygmuseer, delta i svenska evenemang på orten och delta i lokala svenska föreningar och läger.

3. Finlandssvenskt, rikssvenskt och nordiskt

Liksom det finns allmänna drag som kännetecknar ett språk och en kultur finns det även olikheter och variationer inom det gemensamma språket och den gemensamma kulturen. Möten med svensktalande personer ger språkbadselever möjligheter att höra hur olika personer använder svenska. På samma sätt är det också viktigt för språkbadseleverna att känna till de regionala skillnader som finns i svenskan. En skillnad finns mellan den finlandssvenska och den rikssvenska språkvarianten. Om språkbadsläraren introducerar båda varianterna tidigt kommer språkbadseleverna att kunna använda båda källorna utan att blockeras av olika sätt av uttala och välja ord. Det är här inte fråga om att lära eleverna att aktivt använda båda varianterna utan om att ge exempel på variation i valet av källor för svenska så att eleverna blir bekanta med skillnaderna.

Det är enklast att helt odramatiskt t.ex. använda kassetter med sagor inlästa med olika uttal. Eleverna kommer normalt inte ens att notera skillnader i uttal som något problem. Variation i språk finns ju överallt. Helsingforsvenskar, mariehamnare och jakobstadssvenskar har olika uttal, liksom också stockholmare, malmöbor och umebor har det. Viktigt är att eleverna ofta möter olika slag av variation i språk.

I programutbudet för radio och tv kan man välja t.ex. nyhetsprogram på finlandssvenska (t.ex. TV-nytt, Obs) och rikssvenska (Aktuellt, Rapport) eller barnprogram t.ex. FSTs barnprogram (Atte)

och rikssvenska barnprogram (Björnes magasin). Bland tidningar finns finlandssvenska ungdomstidningen EOS och finlandssvenska dagstidningar (Hbl, Vbl, ÅU, Västra Nyland etc.) som kan användas tillsammans med motsvarande rikssvenska tidningar. Man kan välja finlandssvenska (t.ex. Jansson, Lindqvist, Hoffman) och rikssvenska (t.ex. Lindgren, Bergström, Knutsson, Hellgren) författare. För de språkbadselever som har olika svenska dialekter representerade i närmiljön kan det vara meningsfullt att stifta bekantskap med olika dialekter och deras särheter.

Även om det svenska språkområdet närmast omfattar finlandssvenska och rikssvenska kan närspråken norska och danska introduceras för språkbadselever som redan hunnit utveckla sina språkfärdigheter. En nordisk orientering behöver inte endast röra språken utan även kulturen. Material och information om nordiska länder fås bl.a. från Nordiska informationskontoret i Helsingfors. Det finns radio- och TV-program som behandlar dels norskt och danskt samhälle, dels norska och danska språket. Både kultur och språk förenas i vissa program, t.ex. i "Myggan", som riktar sig till barn och ungdomar. Genom att kontakta den lokala Pohjola-Norden-föreningen kan man även få tag på norska och danska gäster som kan komma på besök till klassen och på så vis låta eleverna personligen få träffa en representant för ett närspråk till svenskan.

HUR ANVÄNDS NÄRMILJÖN OCH BESÖK ?

Kulturkontakterna har följande uppgifter:

- att ge barn kunskap om kultur/närkultur och språk, vilket kan föras vidare t.ex. i barns egna lekar,
- att förmedla upplevelser av levande kultur,
- att ge barnen möjligheter till eget skapande.

Det är viktigt att ta ut språkbadsbarnen i en autentisk miljö så att språkbadsspråket inte skall bli ett klassrumsspråk. Barnen får då höra olika språkmodeller i en annan miljö. Man bör överväga ändamålsenligheten med besöken. Vilket ställe på orten kan vara speciellt viktigt för just det här ändamålet? Vem kan ge mera information i fråga om detta tema utöver läraren själv? Hur får man in det i temaundervisningen och hur skall man utvärdera besöket?

Utvärderingen kan ske på många sätt. Barn behöver få uttrycka sig i bilder och ord men också se hur andra beskriver sina erfarenheter men med andra bilder och med andra ord. Barn behöver få erfara variation i språket. Den upplevelsen ökar kunskapen både om dem själva och om hur verkligheten ser ut.

Gäster och material utifrån

Experterna i undervisningen får inte bli ett självändamål, utan är viktiga för att de leder till att eleverna automatiskt talar svenska. Eleverna kanske annars alltför lätt tar till finskan, när de inte kommer på hur de skall uttrycka sig.

Man måste planera in besöken noggrant. Då man har ett tema som berör något som inte är åskådligt, t.ex. miljöskydd, kan det vara lämpligt att ta emot ett besök t.ex. miljösekreteraren. Likaså är det bra att bjuda in andra gäster som berättar om sig själva och sitt arbete. Men om det gäller saker som man kan titta på t.ex. föremål på museet, teater, utställningar mm, så är det bättre att själv göra besöket.

Yrkeskunniga personer som är svensk- eller tvåspråkiga brukar ställa upp och komma på besök. Som exempel kan nämnas t.ex. representanter för polisen, brandkåren, församlingen, hälsovården och rådgivningar, Folkhälsan, Nykterhetsförbundet, Röda korset. I samband med olika teman är det bra att försöka få någon expert på området till klassen och berätta om något. Man kan inleda ett nytt tema antingen genom att man bjuder en expert på besök i gruppen eller att man från daghemmet går på studiebesök. Ett tema kan också avslutas med studiebesök.

För något äldre språkbads elever t.ex. inom temat Afrika kan man bjuda in någon person som är eller varit bosatt på den afrikanska kontinenten, men man kan lika väl bjuda in någon missionär som jobbat i Afrika. Det kan vara bra att låta eleverna göra upp frågor på förhand som de sedan kan ställa gästen. Ibland kan det finnas på orten organisationer som är engagerade i Afrika, U-landsbutiker mm.

I språkbadsdaghemmet kan en polis bjudas på besök i samband med trafik-temat. Han berättar om trafikreglerna, delar ut reflex, övar skyddsvägen med gruppen och barnen ställer frågor som polisen får besvara. Även brandmän kan besöka språkbadsdaghemmet och eleverna får besöka brandstationen i samband med ett tema om brandsäkerhet. Eleverna övar brandtrappan och letar rätt på brandsläckare och -alarm. Brandalarmet kontrolleras regelbundet.

När yrken behandlas som tema kan språkbadsbarn besöka föräldrars arbetsplatser och bjuda in experter i gruppen bl.a. musiker. Experten berättar om sitt jobb, om arbetsuppgifterna och -materialet. Barnen får också ställa frågor. Vid bankbesök blir eleverna visade runt i bankens utrymmen och personalen berättar vad banken står till tjänst med.

Experterna är alltid välkomna på besök i gruppen, men man bör komma ihåg att barn som nyligen startat i språkbad inte förstår så mycket av svenskan ännu och att det då kunde vara bättre att vänta med expertsamarbetet till vårterminen.

Föräldrarna kan också hjälpa till med att arrangera besök t.ex. på sina arbetsplatser. Man kan säkert finna någon som kan tala språkbadsspråket med eleverna. Den här arten av samarbete brukar bära frukt. Barnen blir entusiastiska och utbudet blir stort. Läraren kan ha stor hjälp av att få tillgång till en namnlista på föräldrar eller andra kontaktpersoner på olika arbetsplatser. Den listan är mycket användbar när man tar upp olika teman.

Utöver besök och gäster är också material som musik, film, TV och böcker på svenska naturliga hjälpmedel för språkbad. De är bra för motivationen genom att de alltid bättre än skolböckerna närmar sig barnens föreställningsvärld.

Kultur för barn

Kulturella uttrycksformer är kanske, vid sidan av de omedelbara livserfarenheterna, det främsta instrumentet att skaffa sig kunskap om det samhälle och den värld vi lever i. Genom aktivt deltagande i evenemang på svenska (t.ex. dockteaterföreställningar, författarbesök, biblioteksbesök osv.) får barnet uppleva hur språket används i det dagliga livet.

Kulturhändelser för barn ordnas ofta och det kan vara ändamålsenligt att besöka teater, konserter, dansuppvisningar, konstutställningar och museer mm. Det är då viktigt att man väljer svenska föreställningar eller anlitar svenska guider. Ibland kan det hända att personen ifråga talar bättre finska, men då är det trots allt bättre att han ändå gör ett försök på svenska. Det är viktigt att barnen också får se att andra försöker. Ifall barnen redan gått en längre tid i språkbad kan de t.o.m. ibland hjälpa guiden vid behov. Eleverna märker att de kan, vilket leder till att deras självförtroende ökar. Det är alltid värt att försöka.

För barn är kulturaktiviteter en form av lek. I samband med verksamheten i daghem och skola kan man ta med olika slag av kulturprojekt inom sång, musik, utställningsverksamhet, författar- och konstnärbesök, dramatisk framställning, film, foto, bild, tvärkulturell verksamhet, dans, konst,

konsthanterverk, litteraturverksamhet och dokumentation. En filmvecka med presentation av filmens klassiker eller en teaterföreställning, som hela daghemmet eller skolan deltar i, kan vara ett suveränt sätt att förmedla kunskaper och upplevelser, och arbetet kan föra med sig glädje och entusiasm, som smittar av sig på all annan verksamhet.

Det är glada och uppiggande upplevelser och framförallt ges barnen goda möjligheter att skaffa sig ett rikt språk genom att de får uttrycka sig och kommunicera via skapande verksamhet, de får uttrycka glädje, bearbeta problem och finna mening och sammanhang, de skaffar sig uttrycksförmåga, självkänsla, samarbetssträning, insikter i etiska och moraliska frågor samt kunskaper om främmande kulturer.

Bibliotek, museer och församlingar

För daghem och skolor är kontakten med det lokala kulturlivet viktig, framförallt med biblioteken/bokbussen. Biblioteken ger service till bl.a. skolbiblioteken, ställer samman bokpaket till enheter som saknar bibliotek, ordnar författarbesök, och håller sagotimmar för barn. Man kan själv besöka biblioteket och få svensk handledning där. Bibliotekarien hjälper gärna till med att arrangera besöket. Hon kan bl.a. göra uppgifter åt besökarna (t.ex. att söka fram olika böcker).

Till bokbussen kan 4–5 barn få följa med. Barnen frågar sig fram till bokhyllorna med svenska sagoböcker och -kassetter. De kan låna två böcker var och det varierar från sagoböcker till faktaböcker. Om det saknas lämpliga böcker kan man låta barnen beställa de böcker som de vill låna nästa gång då bokbussen kommer. När barnen hittat böckerna de vill låna går var och en fram till personen som daterar upp dem, visar böckerna och tackar för sig. Ibland kan man också kolla upp hur lång tid det var som vi fick låna böckerna.

Muséerna är kanske inte lika många som biblioteken men på många tätorter finns någon institution som arbetar för att hålla bygdens historia levande. Muséerna erbjuder studielådor, vandringsutställningar och väl förberedda besök. På en del håll finns teknologiska centra, som både är fascinerande lekplatser och naturvetenskapliga undervisningslokaler, t.ex. det vetenskapliga centret Heureka i Vanda.

En del muséer bjuder in daghemsgrupper inför julen för att fira "Gammaldags jul i muséet" (t.ex. Österbottens museum i Vasa), med traditionella ringlekar, allsång, julgubbsbesök, utställning av gamla julklappar och ett dukat julbord på gammaldags vis. Museipersonalen berättar då om storbaket, julstädningen, julottan, julgranen, dekorationerna, julklapparna (man får se antika, utav trä gjorda leksaker och leksaker gjorda av halm) samt om julbordet (det finns ett långt julbord serverat med bl.a. bröd, smör, öl och bestick på gammaldags vis. Under julbordet finns halm på golvet). Julpåsar delas också ut åt barnen. Besöket avslutas med ringlekar kring granen tillsammans med personalen och julgubben.

Samhället kan också utnyttjas som museum. Fornlämningar, industriminnen, hembygdsgårdar, äldre stadsmiljöer och kulturmiljöer i jordbrukslandskapet har mycket att berätta. Det finns

möjligheter att besöka friluftsmuséer (av typ Bragegården i Vasa, Fölisön i Helsingfors, Klosterbacken i Åbo), hembygdsmuséer och hantverkarbyar (i Vasa finns t.ex. Stundars hantverkarby). Den kunskap som finns inom museiverksamheten borde också barnen få ta del av. Museipersonalen kan i samarbete med daghem och skola hjälpa barnen att se och utforska sin egen hemtrakt som den är, som den har varit och som den är på väg att utvecklas. I vissa muséer finns utställningsutrymmen för t.ex. kläder, jakt- och fiske, sälfångst och jordbruk och muséer kan låna ut undervisningsmaterial, t.ex. diaserier, filmer och broschyrer. Muséer samarbetar också med skolor inom ramen för skolelevnas kontakter med arbetslivet (pryo = praktisk yrkesorientering; prao = praktisk arbetsorientering).

Den svenska församlingen erbjuder program bl.a. inför olika kyrkliga högtider såsom jul och påsk. Man har möjlighet att ta del i adventsmässan, julandakten, påskberättelsen och i konserter. Förutom att man kan göra besök i kyrkan och församlingshemmet, kan man också bjuda in präster på besök till daghemmet eller till skolan. Församlingsrepresentanter kan bjudas in inför påsken och berätta om påskens händelser. Det är viktigt att höra sig för så att man får någon som är van att arbeta med barn, t.ex. ungdomsarbetare inom församlingen brukar klara av att umgås med barn och kan välja lämplig språknivå.

Kulturen i daghemmet och skolan

Förutom att man går och ser t.ex. en teaterföreställning med barnen, kan de själva producera teater. Som hjälpmedel använder man bl.a. fingerdockor, handdockor och pinndockor. Än mer spännande blir det om barnen dessutom tillverkar sina dockor själva av returmaterial.

Man kan fantisera ihop en pjäs eller också kan man bearbeta eller förenkla någon känd svensk saga, som innehåller upprepningar och gör att det är lättare att börja med dem. Upprepningar som återkommer med lätt variation är effektiva för språktillägnet. Läs sagan först några gånger på förhand, innan teaterspelet sätts igång.

Man kan också t.ex. göra en handdocka som föreställer Alfons Åberg. Ibland berättar Alfons en saga för barnen, vilket gör att sagan blir mer levande och intressant. Ibland kommer Alfons bara och hälsar på och pratar. Något av barnen kan också spela teater med Alfons.

De flesta barn har tillgång till läs-, ljud-, bild- och musikmedier, också på svenska. Boken är, näst efter TV, det medium som används mest av barn i förskoleåldern. Vuxna läser mycket för barnen och de bläddrar själva i böcker och tittar på bilder. Film- och TV-mediet är snabbt och suggestivt, eftersom åskådarna engageras känslomässigt. Den passiva språkfärdigheten, förståelsen, utvecklas snabbt, om åskådaren är engagerad. Det är ändå viktigt att läsandet inte förblir i bakgrunden, eftersom läsning är en annorlunda upplevelse och läsaren ser skriftspråket. De moderna medierna kan ge tillgång till kulturellt material som annars är svårt att få direkt kontakt med.

Inom temaundervisningen används TV- och radioprogram ofta. Vid introduktionen till ett nytt tema tas i språkbadsgrupperna ofta med ett TV-program eller ett radioprogram som berör det aktuella

temat. Eleverna har här igen en chans att möta nya modeller för språket. Datorn används också inom temaundervisningen, t.ex. textbehandling, geografi- och matematikprogram, men det allra nyaste är ju datakommunikation mellan skolor. Via Internet kan man sedan nå internationella kontakter och få en intressant och betydelsefull aspekt på inläringen och språket.

Rim och ramsor

Både lekar och ramsor är roliga. Det finns åtskilliga samlingsverk publicerade. Det finns svenska ramsor på rim, en del med, en del utan motsvarigheter på finska. "Icke, picke, pö, bodde på en ö. Inga pengar hade han. Han måste dö." är en ramsa som används för att t.ex. räkna ut vem som skall börja en lek, och det finns en mängd andra: "Ole, dole, doff...", "Siden, sammet, trasa, lump...".

Rimsagor och ramsor ger barnen en bra bild av hur språket låter, vilka betoningar och nyanser det finns. Ramsor kan användas vid alla tänkbara tillfällen; i samlingen, före maten, då man går och äter, då man klär på sig o.s.v. Man kan använda fingerleksramsor, räknramsor, alfabetsramsor och nonsensramsor och också ha ett klappsystem till ramsorna. (Se också Kompendium 1.)

Rim och ramsor ingår som en aktiv del i språkbadsverksamhet. Man kan använda olika slag av rim och ramsor, både gamla och nya. Rim och ramsor om djur är väldigt populära bland barnen bl.a. djurens fest:

"Nu ska här bli fest, sa en HÄST.
Varsågod, sa en GRODA. osv."

Även andra rim om djur brukar vara omtyckta t.ex.

"en katt i en HATT, en fluga i en STUGA. osv."

Varje dag räknas närvarande och frånvarande barn i samlingen och därför hör också räknramsorna verksamheten till t.ex.

"Ett tu tre, ska vi dricka te
fyra fem sex, vill du ha ett kex
sju åtta nio, nu är klockan tio."

Hela alfabetet kan också vara uppsatt på väggen, skriven med både stora och små bokstäver. Barnen är intresserade av bokstäverna. En del barn läser bokstäverna på väggen och vissa barn skriver med bokstäver på magnettavlan, därför kan man ha ett alfabetiskt rim där eleverna gjort egna rimkort till varje bokstav. På kortet finns en rolig bild som börjar med respektive bokstav. På baksidan av kortet finns en ramsa skriven. Ramsorna är tagna ur t.ex. Från A till Ö av Inger och Lasse Sandberg. T.ex. Anders börjar med bokstaven A, det tycker Anders är jättebra.

Korten med ramsorna används sedan på olika sätt. Ibland utdelas ett kort till varje barn. När läraren frågar efter bokstaven A, kommer barnet med respektive kort fram och visar det för de övriga, därefter läser gruppen ramsan tillsammans (man bör dock komma ihåg att alla barn kanske inte känner till bokstäverna ännu så då är det bra att ha en modell att visa). Ett annat sätt är att man sprider ut korten på golvet med bokstaven uppåt. Barnen får turvis komma och söka den bokstav som efterfrågas t.ex. Var finns kortet med bokstaven A? Ett av barnen kommer och söker kortet, därefter läses ramsan tillsammans.

Man kan även rimma med bilder. Man sätter fram olika bildkort så att barnen ser dem. Den vuxne säger antingen ett riktigt ord eller ett ord som inte betyder något, men som rimmar på någon av bilderna. Barnen får komma och visa rätt bild. T.ex. Finns det någon bild som rimmar på mus? (hus). Barnen kan också rimma fritt utan att orden behöver betyda någonting (katt, matt, satt, hatt, platt, ratt, knatt, tjatt).

Under sagostunder kan man ibland läsa rimsagor t.ex. Årets saga av Elsa Beskow. Med rim kan man också leka. T.ex. ett skepp kommer lastat med rimma – ett skepp kommer lastat med simma – ett skepp kommer lastat med dimma osv. Barn som vistats i språkbad något längre kanske tycker om att läsa gåtor.

Ramsorna kan läsas viskande, högt, man kan klappa med eller röra sig rytmiskt till rimmet/ramsan. Den vuxne kan i början läsa en rad åt gången, vilken barnen sedan upprepar. När ramsan blivit bekant för barnen kan gruppen läsa den tillsammans från början till slut. Man kan också ha en egen sk. *rimmel rammel påse* innehållande skojiga och färgglada kort med rim och ramsor. Till påsen kan en visa höra, t.ex.

Vem får se, vem får ta
en ramsa ur vår påse ta
rimmel rammel ramsa?

LISA får, LISA får
en ramsa ur vår påse ta
rimmel rammel ramsa!

"LISA" tar ett kort ur påsen och visar kortet för de övriga barnen. Därefter läses ramsan, som ofta kombineras med rörelser. När en ramsa blivit bekant för barnen, klarar de av att själva komma fram och säga/läsa ramsan för de andra.

Författare och andra konstnärer

En finlandssvensk författare och tecknare, som barnen ofta redan känner till, är Tove Jansson. Tack vare henne har vi fått mumintroll, muminhus, filifjonkor, mymlor, knytt och skrutt. Mumintrollen finns ju på svenska i böcker, serietidningar, som filmer och kassetter, dvs. det finns ett mångsidigt användbart material för de svenska språkbadsgrupperna.

Man kan bjuda in artister och skådespelare, författare och konstnärer. Inbjudna gäster kan inspirera eleverna till eget skapande arbete. Bjud in en författare till din grupp. Här hos oss är t.ex. Yvonne Hoffman och Bo Carpelan författare som skriver och skrivit om och för barn och ungdom. Hoffman har utgivit ett flertal ungdomsböcker, och hon är t.ex. hösten 1995 aktuell med ungdomsromanen "De fyra portarna". Hon har arbetat med skrivprojekt för unga.

Under litteraturtema i skolan kan eleverna göra recensioner, illustrationer och bokutställningar och intervjua andra om deras läsvanor. Man kan också bjuda in en författare till skolan och eleverna förbereder frågor, som de sedan ställer författaren. Gästen kan berätta om sina böcker och om sitt liv som författare och läsa kapitel ur sin bok. Eleverna frågar och få svar på sina frågor. Författaren i klassen är igen en ny och spännande språkmodell för eleverna.

Förutom att man kan bjuda in författare kan man ju också bjuda in andra "kulturpersoner" t.ex. gruppen Sås & Kopp. Eleverna får lyssna på något roligt och de går förväntansfulla på konserten. De rycks med i den fartfyllda repertoaren och skrattar åt de roliga texterna och uppfattar säkert största delen av språket. Efteråt kan man ofta höra eleverna gnola t.ex. "jag är en sprakasticka jag..." I skolan diskuteras då temat "sprakasticka" och man kan dessutom måla teckningar som anknyter till repertoaren.

Klassikerna finns förstås alltid med. Topelius var främst barnens författare och många av de sagor och visor han skrev är ännu idag bekanta för oss och fortfarande läsvärda. Visor som "Sov du lilla videung", "Klang min vackra bjällra" och "Och nu är det vinter och skidan den slinter" kan de flesta svenska barn. Därför hör de helt enkelt till det man som språkbadslärare försöker få med i programmet.

Förberedelser för besök

När man med barngruppen ämnar besöka t.ex. ett museum eller en konstsamling, är det skäl att på förhand tänka efter om man kan dela på gruppen. En mindre grupp barn möjliggör ett större utrymme och barnen har lättare att koncentrera sig. På detta sätt får även de barn som i vanliga fall inte hinner få något sagt eller är blygare en möjlighet att delta. Det är också viktigt att man inom gruppen på förhand diskuterar och utbyter erfarenheter med varandra inför det kommande teater- eller museibesöket, så att alla är bekanta med eventuella regler som råder på platsen. Ifall teaterföreställningen är en bekant klassisk berättelse som "Mästerkatten i stövlar", kan man läsa sagan för barnen på förhand så att de känner till den och har lättare att följa med föreställningen. Det här gäller främst barn som nyligen börjat i språkbud. Förberedelserna får inte gå så långt att man tar bort allt som ger besöket nyhetens behag och man bör alltid komma ihåg att överväga ändamålsenligheten i sina förberedelser.

På daghemmen kan det vara viktigt att vänta en tid innan man bjuder in folk som ger abstrakt information. Det kan vara svårt för barnen att förstå språket då de just börjat i språkbud. På vårterminen är det mer ändamålsenligt och barnen njuter då de förstär innehållet i programmet. Man

kan t.ex. börja med teater, musik eller något annat som görs mycket konkret och kan tas in så tidigt som möjligt.

Kom ihåg att meddela i tid om besöken och ge förhandsinformation om språkbud åt de medverkande. Vid besök på bibliotek, muséer och annanstans går det så gott som alltid att hitta någon som kan guida på svenska. Att ordna med detta hör till förberedelserna. Berätta redan på förhand att det är en språkbadsgrupp som kommer på besök, för att guidningen skall hållas på rätt nivå och för att guiden inte skall falla för frestelsen att tala finska trots att barnen delvis använder finska. I samarbete med barnens familjer kan man tillsammans planera hur ofta man från daghemmet eller från skolans sida deltar i det lokala kulturutbudet, eftersom det ofta ingår en inträdesavgift som bör tas i beaktande.

Fester

De flesta högtider är gemensamma för alla i Finland men det är skäl att ta vara på det som skiljer, bland annat eftersom det är fråga om att lära sig språk och kultur.

Typiskt för finlandssvensk "julkultur" är adventsstaken med fyra ljus (där man tänder ett ljus för varje adventssöndag), firandet av Luciadagen med en ljuspydd, sjungande flicka, julkransen eller någon annan prydnad på ytterdörren, jullöparen, julprydnaden "tro, hopp och kärlek", julbocken av halm, tennstöpningen samt att köra ut julen vid Tjugondag Knut.

Luciadagen passar utmärkt väl att firas inom språkbadsgrupper. Lucia skall sprida glädje och värme åt de människor som står oss nära (våra familjer, daghemmets övriga barn och vuxna). Till förberedelserna hör att barnen får vetskap om vem Lucia är, varifrån traditionen härstammar och varför Lucia firas. Man kan ta fram fotografier, tagna från tidigare Lucia-fester, som barnen får se. Förberedelserna inför Lucia-festen påbörjas redan i november. Pepparkakor bakas, lämpliga rollkläder sökes och sånger inlärs (Ute är mörkt och kallt, Goder afton, Tre Pepparkaksgubbar och I ett hus vid skogens slut).

Lucia-tåget uppträder för hela daghemmet, familjedagvårdarna samt för barnens egna familjer i samband med julfesten. Luciatåget består av Lucia, tärnor, stjärngossar, pepparkaksgubbar och tomtar. Hela barngruppen uppträder i Luciatåget. Lucia är klädd i en vit dräkt med rött silkesband runt midjan. På huvudet bär hon en ljuskrona. Barnen vänjer sig inte enbart vid en roll, eftersom de vid olika tillfällen får pröva på de olika rollerna. Lucia-festen avslutas alltid med att Lucia eller Pepparkaksgubbarna går och bjuder publiken på pepparkakor och lussekatter. Luciatåget brukar uppskattas väldigt även vid besök på t.ex. ett servicehem.

Julfirandet påbörjas i språkbadsdaghem och skola redan vid första advent. Kvällen innan första advent kan personalen pryda daghemmet med juldekorationer (tomtar, granar, stjärnor, ljusstakar, mm). Avsikten är att ge barnen en glad överraskning. Vid första advent njuter alla tillsammans av den traditionella jultidens från stående bord. Man sitter och äter vid långa, vackert dekorerade

julbord. Under dagen kan barnen också vika varsin adventsstjärna åt sig utav silverpapper. Stjärnan tar de med sig hem efter dagens slut.

Till det dagliga programmet under december månad hör också julkalendern, ur vilken varje barn får öppna en lucka och berätta vad bilden i luckan föreställer. Samtidigt räknas de kvarstående dagarna till julafton. Därtill kan man ha en egen hustomte, t.ex. Micki-tomten, som kommer på besök ibland (knackar på fönsterrutan och skriver brev till barnen på svenska). Micki-tomten bor i en gammal stubbe, som finns i en knut i salen. Varje dag finns det ett julkort och ett paket vid stubben till ett av barnen.

Julevangeliet läses ur Bibeln t.ex. i ett litet kapell, där det kan finnas bänkar uppradade för barnen, en liten gran med levande ljus samt ett julbord med stallet och tillhörande gestalter gjorda utav papp (detta skildrar Jesu födelse). Man kan sjunga t.ex. När Jesusbarnet föddes och avslutningsvis konkretisera julevangeliet med en fingerlek. Till seden hör också en julandakt i kyrkan, dit även föräldrarna är bjudna.

Förutom allt detta består verksamheten på daghemmet av ett intensivt övande av julfestprogrammet. Julfesten består av sånger, sång- och ringlekar, rim och ramsor, som barnen lärt sig under den gångna terminen. De gamla ringlekarna "Morsgrisar", "Flickornas visa", "Jungfru, jungfru, jungfru skär, här är karusellen", "Lilla mamsell Roos", "Tre små gummor" och "Sju vackra flickor i en ring". "Bro, bro brella" och "Skära, skära havre" är både roliga och hör till julen. Även julboken kommer på besök under julfesten och föräldrarna bjuds på glögg. Julfirandet pågår till Tjugondag Knut då julen dansas ut med bekanta ringlekar och sånger.

Påskan är en händelserik tid på daghem och skola. Eleverna sysselsätter sig med påskdekorationer (till dem hör målning av ägg, påskhårar, kycklingar, påskhäxor, påskteckningar, påskkort). Bord på avdelningen dekorerar med påskliljor eller tulpaner och påskgräs sås. Förutom sysselsättning med påskdekorationer kan man tala om påskens händelser under Jesu tid. För att barnen bättre ska förstå händelserna kan man tillsammans göra ett sk. påsklandskap. Där kan finnas en stor grav gjord utav lera, tre kvinnor, en ängel, klippan med korsen och folk som breder ut palmblad på vägen till Jerusalem. Till landskapet används både natur- och returmaterial.

På påskan kan också en präst bjudas in på besök. Han berättar om händelserna ur kyrkans synvinkel. Han talar då bl a om stilla veckan och om veckodagarnas benämningar och uppkomst (palmsöndag, blåmåndag, etc.). Visor som sjungs är "Säg vem har skapat" och "Sov, du lilla videung" samt andra vårvisor.

På många daghem klär barnen ut sig till påskhäxor och går på rundvandring (ett bra tips: planera i förväg tillsammans med någon förälder om ett eventuellt påskhäxbesök till arbetsplatsen). På rundvandringarna kan man besöka bl.a. banken, en klädaffär och en förälder kan bjuda gruppen hem till sig. Barnen sjunger och önskar en glad påsk och i gengäld brukar barnen få godis.

Svenska fester är också *Svenska dagen*, då eleverna får veta att dagen firas till minnet av svenska kungen Gustav II Adolf samt *Runebergsdagen*, då barnen får äta runebergstårter och får veta att

Runeberg var en författare som skrivit dikter, poesi, psalmer och skådespel. *Midsommar* med midsommarstång är också en svensk tradition men den årtiden upplever man ju sällan tillsammans i skolan. Trots allt kan man ju i alla fall ta upp midsommarfirandet antingen redan i maj eller på hösten i samband med feedback från sommarlovet. Midsommar kan på daghem firas genom att man börjar med att göra en midsommarstång. Den dekorerar med blommor och grönt. När midsommarstången blivit färdig dansar man ringdanser och -lekar kring den. Saft och bulla kan man också duka fram och då blir det ännu mer festligt. Dörrposten på daghemmet kan man dekorera med björkar. Man kan för barnen också berätta att det på en del orter bränns midsommarbräsor.

I många städer ordnas lokala *temaveckor*. T.ex. i Vasa firas årligen Vasaveckan. Veckan består av ett intensivt program bl.a. med en rundtur med buss i Vasa, där vi iakttar den höstliga omgivningen med alla sevärdheter, såsom statyer, torn och byggnader, vi ser en diaserie som handlar om Vasa, vi går på teater och har andra sysselsättningar som är förknippade med temat Vasa.

I slutet av veckan har vi alltid en utvärdering där vi bl.a. diskuterar och utbyter erfarenheter. Av olika broschyrer, klistermärken, urklipp samt med egna teckningar gör barnen ett eget Vasahäfte som de senare kommer och visar för läraren. Medan barnet berättar om händelserna i häftet, hjälper läraren med att skriva texten. Man kan också utvärdera veckans händelser i form av collagearbete.

Utvärdering

Det är alltid viktigt att man också efterbehandlar besöket så att man blir medveten om hur barnen upplevt t.ex. besöken. När det gäller samarbetet med en annan grupp kan man fundera på vad som var bra/dåligt med besöket. Man kan sitta ner och diskutera tillsammans. Alla får dela med sig av sina erfarenheter.

Efter t.ex. besök till banken kan man låta barnen utbyta erfarenheter med varandra i form av lek. Barnen leker "bank". Man gör en "bank-station" med tillhörande material (pennor, papper, blanketter, bankgiron, pengar). Barnen skall vara med och tillverka materialet. Alltid efter ett kulturprojekt eller efter besök vid en kulturinstitution diskuterar man upplevelserna efteråt tillsammans med barnen, t.ex. vad var bra eller dåligt, vad lärde vi oss för nytt. Man kan också låta barnen beskriva sina upplevelser med hjälp av teckningar, målningar eller dramatisering.

Man kan göra collage, måla och diskutera de aktuella händelserna. I skolan kan olika uppgifter och rapporter göras skriftligt. Skoleleverna kan anteckna stolpar under sina besök och skriva en sammanhängande rapport senare. För rapporten kan man också utarbeta diagram och tabeller, ifall det är frågan om en högre klass. Många barn vill använda datorn då de renskriver och datorn är ett bra hjälpmedel i undervisningen.

Varje utvärdering innebär samtidigt att språket utvecklas. Eleverna har fångat upp både ord och fraser som skall etableras och de skall ha möjligheter att få diskutera sin tolkning av det som hänt och det som sagts.

Besöken bör fungera som målinriktade delar av skolarbetet, som kräver insatser och engagemang av lärare och elever. När besöken fungerar som integrerade delar av klassarbetet, och inte ses som underhållning, så har de fått sin rätta plats.

Man kan efterbehandla besök på olika sätt. Många gånger beror det på hurdan besök man gör. Ifall det är frågan om konstutställningar, så kan besöken fungera som inspirationskällor till egna konstverk, men konst kan också fungera som källa för grammatikundervisning. Eleverna kan försöka hitta så många adjektiv som möjligt i de olika konstverken. Sedan skall de bokföra alla adjektiv de kommer att tänka på. Listan blir lång. Ytterligare kan man skriva friskrivningar om adjektiven mm.

Ett annat sätt att efterbehandla besöken kan vara rapportskrivning. I åk 1 kan man ha en gemensam diktering enligt LTG. Senare kan eleverna skriva ner stödpunkter för sig själva under besöket och skriver sedan rapporten där hemma. Här kan man ytterligare spinna vidare och övergå i prosesskrivning, eleverna rättar sina fel och renskriver på en dator. Besöket kan också vara en temauppgift. Eleverna skall skriva ner det de ser och rita en bild till. På detta sätt blir uppgiften en del av hela temaarbetet. Som exempel kan ges temat om tid. Eleverna gör uppgifter om klockan, timmar och minuter, planeter och solen. En temauppgift är att skriva och rita om besöket i uraffären. Då måste man komma ihåg att be eleverna göra denna tema-uppgift direkt efter besöket.

Fritidsverksamhet

Det finns en mängd svenskspråkiga föreningar som kan vara intressanta för språkbads elever. Dit hör bl a Finlands svenska ungdomsförbund, Finlands svenska idrottsförbund (stafettkarnevalen), Finlands svenska nykterhetsförbund (tidningen EOS), Röda korset, Finlands Svenska Martha-förbund (husmodersförbund) samt Finlands svenska sång- och musikförbund (folkdansare och spelmän).

Andra institutioner är arbetar- och medborgarinstituten (bl.a. konst- och keramikkurser). Medborgarinstituten ordnar kurser också för barn t.ex. bildkonstskola. På många orter finns ungdomsverksamhet, såsom 4H-, Scout- och Skogsmulleverksamhet. I många daghem ingår Skogsmulleverksamhet i programmet. Det är Friluftsförbundet som står för Skogsmulle och utbildar ledare.

När det är fråga om fritidsverksamhet är det naturligt att lärare och föräldrar samarbetar. Lärarna kan bidra med information t.ex. vid möten med föräldrarna. När eleverna skall komma i gång med fritidsverksamhet, är det närmast föräldrarnas hjälp och intresse som behövs. Lärarna har också möjligheter att i undervisningen utnyttja erfarenheter som eleverna skaffar sig genom sina fritidsintressen. Många elever blir verkliga experter inom sina intresseområden.

Föräldrarnas uppgift är främst att stimulera sina barns modersmålsutveckling. Men det är också naturligt i en familj med barn i språkbad att intresset ökar för att följa med barn- och ungdomsprogram i TV och radio, att utnyttja de allmänna biblioteken mångsidigare och att under

familjens gemensamma fritid också delta i både finsk- och svenskspråkiga aktiviteter. Den årliga semesterresan kan också göras som en språkresa.

De aktiviteter som finns i omgivningen på svenska kan ofta vara totalt obekanta för många finskspråkiga. Därför behövs all information du som lärare kan ge elever och föräldrar.

Kontakter mellan språkbadsgrupper

Kontakterna till andra språkbadsgrupper är givande. Ifall man har flera språkbadsgrupper i samma hus kan man ha gemensamma morgonsamlingar t.ex. med inbjudna gäster. Man kan idka språkbad över åldersgränserna genom att anordna språkbadsklubbar mm. Det är viktigt för de yngre språkbadarna att se hur de äldre talar mera svenska med ledaren och de yngre blir sålunda själva motiverade att använda mera språkbadsspråk. På samma sätt stimulerar möten med flera språkmodeller (t.ex. kortvarigare lärarutbyten). Besök från andra språkbadsdaghem och -skolor brukar vara inspirerande. Barnen får andra modeller som dessutom är jämnåriga.

Man kan samarbeta också på det sättet att äldre elever läser böcker för yngre elever. På femman kan eleverna redan läsa med inlevelse och det ökar de yngre barnens entusiasm. Eleverna i skolan kan också läsa för dagisbarn. Det är en ypperlig samarbetsform och barnen kan redan i ett tidigt skede märka hur man kan lära sig att tala det nya språket. Barn kan vara fina modeller för varandra.

Nattskola är en ypperlig skolform som ökar på samhörigheten mellan eleverna och mellan lärare och elever och ger eleverna en ny upplevelse. Nattskola är populärt bland eleverna. Då går eleverna i skola på kvällen och övernattar på skolan. Stämningen skapas redan i början då man planerar nattskolan. Eleverna deltar i planeringen av programmet och kommer med förslag. Nattskolan utvidgar elevernas ordförråd, eftersom de sysslar med aktiviteter som är nya för skolmiljön. Det är vanligt att matlagning ingår i programmet. Eleverna lär sig att laga mat och får samtidigt veta vad olika ingredienser och redskap heter. De lär sig också att ta ansvar då de bland annat själva får stå för matlagning, städning och diskning. Programmet kan dessutom bestå av spel eller lekar, teater eller sketcher. Man försöker hitta ett program som alla trivs med, för att nå en god stämning. Språkbadsläraren kan fokusera sig på att få ett inslag av kommunikation i programmet, dvs. skapa en miljö där eleverna använder språkbadsspråket. Oftast vill eleverna ha ett disco till slut och stämningen lugnar sig då de lugna låtarna får eleverna att dansa med varandra. Eleverna går sedan och lägger sig i sina sovsäckar i klassen och sover natten lugnt. Följande dag har eleverna ledigt. Nattskolan skapar ett oförglömligt minne och ger eleverna en chans att kommunicera om nya ämnen i skolan. Dessutom kan man ge eleverna ett ordförråd som man under verksamheten i daghemmet och skolan inte kommer åt lika naturligt. Detta är viktigt eftersom barnen inte kan uppleva dessa saker på svenska i hemmet.

Språkbadsklubbens mål är att öka på språkanvändningen över klassgränserna. Eleverna tycker om gymnastik och därför har den sortens språkbadsklubb blivit populär. Man kan spela bollspel och utöva andra idrottsliga aktiviteter. Eleverna hör andra elever tala språkbadsspråket och det kan sporra dem att själva använda språket. Man kan också i klubbens regi spela matcher mot svenska

lag och då får eleverna höra och själva använda språkbadspråket. Det är hälsosamt att höra jämnåriga tala svenska. Man kan också spela handboll och ta upp nya grenar inom sporten, så att eleverna ordförråd kan utvecklas ännu mera. Motivationen är hög inom språkbadsklubben och det har säkert att göra med att det är så roligt. Gymnastik är inte säkert den enda sysselsättningen man kan ha. Det finns säkert också intresse för dramaklubb, hobbyklubb, kör mm.

Kontakter med svenska grupper

I samarbete med svenska daghem eller skolor finns ypperliga chanser att utöva gemensamma aktiviteter. Man kan ha gemensamma sång- och lektunder och när språkbadeleverna får visa vad de kan, höjs deras självförtroende och språkgränserna suddas ut. Språkbadsbarnen upptäcker att de har nytta av språkbadspråket. Samarbetet kan även ske i form av gemensamma teaterföreställningar samt när man firar den lokala temaveckan på rundtur med buss tillsammans med en annan svensk grupp.

En fin idé är också vänskapsverksamheten där man besöker varandra, går på utfärder och eventuellt också brevväxlar. Vänlevsverksamhet ökar språkbadelevers språkanvändning. Man kan besöka varandra och dela upp sig i grupper så att halva klassen går i skola i den andra skolan en dag och tvärtom. Eleverna kan jobba med gemensamma uppgifter vilket stärker samhörighetskänslan över klassgränsen. Uppgifterna skall vara sådana som kräver diskussion.

På daghem kan man ha samarbete med t.ex. svenska kommunala musikleksskolor och -klasser. Då betalar barnen den normala terminsavgiften och arbetet kan sätta igång. Då får barnen regelbundet träffa utomstående som talar svenska men inte hör till personalen.

På somrarna kan det ordnas läger för språkbadsbarn. En annan möjlighet är att organisera läger med svenska elever. På vårarna och höstarna kan man också ordna utfärder tillsammans med sina vänskapsklasser. T.ex. en gemensam lägerskola kunde vara ett större projekt för äldre elever.

Samarbetet med en svensk klass kan börja så att man tar kontakt med den läraren vars klass det berör. Man kan sedan göra upp en plan om hur samarbetet skall göras. Ett sätt är att skriva brev till varandra. Man kan också besöka varandra och t.ex. leka och sjunga tillsammans. Ett annat sätt är att ha utflykt tillsammans, t.ex. vårutflykten kan planeras tillsammans. En gemensam skiddag kan också vara bra. Ytterligare kan man byta klasser för en skoldag, t.ex. så att halva språkbadsklassen går i den svenska klassen med halva gruppen svenska elever och tvärtom. Detta utbyte fungerar väl och motiverar eleverna till närmare kontakt. Ifall klasserna har program för varandra t.ex. teater eller musikuppvisningar, kan det vara motiverande att uppträda för varandra. För språkbadsleverna kan det vara en puff för självkänslan då de märker att de svenska eleverna förstår vad de säger t.ex. i ett teaterstycke. Detta motiverar dem återigen till ytterligare språkanvändning.

DET ENKLA ÄR EFFEKTIVT !

Det vi har talat om är enkelt på det sättet att alla möjligheter till möte med språket redan finns, och den som utnyttjar möjligheterna skapar en effektiv motivation hos sina elever.

Det behövs inga omfattande och märkvärdiga arrangemang på tvåspråkiga orter eller på orter där man kan få tag i svenskkunniga, tvåspråkiga eller finlandssvenskar. Man kan utnyttja helt vardagliga upplevelser t.ex. i matbutiker, på posten, flygstationen, i banken, på apoteket, polis- och brandstationen, reningsverket, industrier, i möbel- och klädbutiker. Möjligheterna är många och besöken brukar vara uppskattade. Det är väsentligt att man strävar efter att få svensk service.

En del väljer att ha besöken som introduktion till ett tema, så att det väcker barnens intresse för det kommande. Ibland kan man välja att ha besöket i slutet som avslutning på temat. Då känner eleverna redan till en hel del begrepp och kan förstå besökets betydelse. Temats innehåll får sålunda en konkretisering som kan klargöra en hel del för eleverna.

Om vi utnyttjar de möjligheter, som vår näromgivning erbjuder, behöver knappa resurser inte vara något hinder för rikliga möten med språket och kulturen.

TIPS OM LITTERATUR (ett litet urval)

Bo Lönnqvist, Suomenruotsalaiset. Gummerus. Jyväskylä 1981.

Bo Lönnqvist, Finlandssvenska matboken. Schildts. Helsingfors 1991.
Mat från Sverige. ICA Bokförlag. Västerås 1995. (Innehåller ett speciellt avsnitt om matvanor i Sverige.)

Bo Lönnqvist, God Jul! Schildts. Helsingfors 1992. (Handlar om årstidernas olika fester; hur de firas bland finlandssvenskarna.)

Carola Ekrem, Ajö, ajö fall int i snö: Rim och ramsor från Svenskfinland. Svenska Litteratursällskapet. Helsingfors 1988.

Bengt af Klintberg, Pelle Plutt: ramsor och rim från gator och gårdar. Tidens Förlag. Stockholm 1983.

Finlands svenska folkdiktning. Del VIII. Lekar och spel. Svenska Litteratursällskapet. Helsingfors 1962.